

ВПРОВАДЖЕННЯ ЄДИНОЇ СИСТЕМИ ВІДЕОМОНІТОРИНГУ ДЛЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

IMPLEMENTATION OF A UNIFORM SYSTEM OF VIDEO MONITORING TO ENSURE THE NATIONAL SECURITY OF UKRAINE

Макарчук В.В., д.ю.н., доцент,
доцент кафедри конституційного права та теоретико-правових дисциплін
Білоцерківський національний аграрний університет

У статті аналізується впровадження Єдиної системи відеомоніторингу з метою забезпечення національної безпеки України. Досліджено проект Закону «Про єдину систему відеомоніторингу стану публічної безпеки».

Доведено, що сучасний рівень забезпечення національної безпеки від загроз життю, здоров'ю та майну не повною мірою відповідає стандартам безпеки провідних країн світу. Чинники, що впливають на рівень національної безпеки, є складними та різноманітними, і лише спільними зусиллями та злагодженою роботою силових структур, інших державних органів та органів місцевого самоврядування можна докорінно покращити стан національної безпеки нашої держави.

Враховано, що широкомасштабне використання технічних засобів, пристроїв і пристроїв, у тому числі з можливістю фото-, аудіо-, відеофіксації, документування та раннього виявлення злочинців, поведінка, можливість ідентифікації (ідентифікації) різних об'єктів (людей, транспортних засобів тощо); так заходи, які вживаються сьогодні в цьому напрямку, носять фрагментарний і безсистемний характер.

Наголошується, що використання штучного інтелекту в українських системах відеоспостереження на всіх рівнях залишатиметься поза межами регулювання. Допускається, що в Україні, в тому числі для забезпечення національної безпеки, найближчим часом з'явиться Єдина система відеомоніторингу у сфері публічної безпеки. Стосовно використання правоохоронними органами технічних засобів для здійснення спостереження з метою забезпечення національної безпеки і оборони, то вони хоча і розширюють можливості зазначених органів, але вимагає детальної нормативно-правової регламентації де будуть враховані як національні інтереси, так і права, свободи та інтереси приватних осіб.

Вказано, що необхідні детальні правові положення для врахування національних інтересів і прав, а також приватних свобод та інтересів. Крім того, високотехнологічні аерокосмічні технології, які контролюються правоохоронними органами, потребують державної підтримки, фінансування інноваційних проектів та правового регулювання.

Ключові слова: національна безпека, відеомоніторинг, спостереження, ідентифікація, правоохоронні органи.

The article analyzes the implementation of the Unified Video Monitoring System in order to ensure the national security of Ukraine. The project of the Law «On a unified system of video monitoring of the state of public security» was studied.

It has been proven that the current level of ensuring national security against threats to life, health and property does not fully meet the security standards of the world's leading countries. The factors affecting the level of national security are complex and diverse, and only through joint efforts and coordinated work of law enforcement agencies, other state bodies, and local self-government bodies can the state of national security of our country be fundamentally improved.

It is taken into account that the large-scale use of technical means, devices and devices, including with the possibility of photo, audio, video recording, documentation and early detection of criminals, behavior, the possibility of identification (identification) of various objects (people, vehicles, etc.); so the measures taken today in this direction are fragmentary and unsystematic in nature.

It is emphasized that the use of artificial intelligence in Ukrainian video surveillance systems at all levels will remain outside the scope of regulation. It is assumed that in Ukraine, including for ensuring national security, a Unified system of video monitoring in the field of public security will appear in the near future. With regard to the use of technical means by law enforcement agencies to carry out surveillance in order to ensure national security and defense, although they expand the capabilities of these agencies, they require detailed legal regulation that will take into account both national interests and the rights, freedoms and interests of private individuals.

It is indicated that detailed legal provisions are needed to take into account national interests and rights, as well as private freedoms and interests. In addition, high-tech aerospace technologies that are controlled by law enforcement agencies require state support, financing of innovative projects, and legal regulation.

Key words: national security, video monitoring, surveillance, identification, law enforcement agencies.

Постановка проблеми. Сфера забезпечення національної безпеки та оборони почала зосереджуватися на зміцненні здатності правоохоронних органів активно використовувати технології спостереження для виконання загальних та специфічних завдань. Зрештою, технологія спостереження багатьма способами розширює здатність людей сприймати й оцінювати ризик, небезпеку чи шкоду. Однак, усі сфери національної безпеки та оборони можуть отримати користь від його застосування. Наприклад, від спостереження за дорожнім рухом і екологічного моніторингу, боротьби з пожежами та стихійними лихами, захисту критичної інфраструктури, аж до поліцейської безпеки та кримінального переслідування. Однак використання технологій стеження іноді викликає суперечки з громадських, наукових і політичних міркувань, і виникають питання щодо фактичних переваг безпеки, впливу та наслідків, а також пропорційності технологічних заходів спостереження.

Виклад основного матеріалу. Стосовно відеомоніторингу, то в даній сфері діють такі основні нормативно-

правові акти: Конституція України [1], Кодекс цивільного захисту України [2], Закони України: «Про захист інформації в інформаційно-комунікаційних системах» [3], «Про об'єкти підвищеної небезпеки» [4], «Про Національну поліцію» [5], «Про національну безпеку України» [6], «Про електронні комунікації» [7], «Про критичну інфраструктуру» [8].

Наданий час загальна система відеомоніторингу охоплює понад 50 тисяч камер, проте Національна поліція України має доступ лише до деякої її частини, що покликано виправити за допомогою нового закону: «На даний момент вони вже об'єднані в інтеграційну платформу Національна поліція, проте за допомогою закону ми плануємо напрацювати нові дані, щоб камери в місцях громадського користування та регіонах також були підключені до єдиної системи», – заявив заступника міністра внутрішніх справ Л. Л. Тимченко [9]. З огляду на це, необхідно створити фактичну базу для формування політичних думок щодо необхідної правової основи для впровадження технологій спостереження в секторах національної безпеки

та оборони. З цією метою необхідний детальний аналіз відповідних соціальних і політичних питань, що виникають у зв'язку з (розширеним) використанням технологій стеження службами державної безпеки. Особливо важливо прояснити різноманіття (можливих) областей застосування з точки зору їхньої технічної, юридичної та соціальної складності, щоб розкрити можливості та проблеми в їх широті та глибині.

Проект Закону «Про єдину систему відеомоніторингу стану публічної безпеки» розроблено з метою забезпечення національної та державної безпеки, підвищення загального рівня публічної безпеки та порядку, забезпечення безпеки місць проживання та перебування громадян шляхом запровадження на базі органів державної влади та органів місцевого самоврядування згідно з єдиними функціональними й технологічними стандартами єдиної системи відеомоніторингу стану публічної безпеки, що забезпечить моніторинг та сприятиме попередженню і ліквідації можливих загроз, а також контроль за усуненням наслідків надзвичайних ситуацій і правопорушень. Проектом Закону передбачається унормування: єдині функціональні та технічні вимоги до побудови та функціонування систем відеомоніторингу стану публічної безпеки центрального, регіонального та місцевого рівнів, відомчих систем відеомоніторингу підприємств, установ організацій (незалежно від форм власності) та фізичних осіб, установлених у публічних місцях, порядок доступу до інформації, а також складу відеоданих, метаданих, аналітичних даних, відеоархівів, сигналів тривоги, що створюються ними; забезпечення єдиних правил інформаційного обміну на державному, регіональному та місцевому рівнях між суб'єктами єдиної системи відеомоніторингу стану публічної безпеки через єдиний інформаційний простір з урахуванням розмежування прав доступу до інформації; захисту інформації, у тому числі персональних даних у системах відеомоніторингу стану публічної безпеки центрального, регіонального та місцевого рівнів та відомчих системах відеомоніторингу підприємств, установ організацій (незалежно від форм власності) та фізичних осіб, установлених у публічних місцях [10].

Якщо детально проаналізувати даний законопроект, то значна частина положень, які він вимагає, пропущена. Зокрема, на нашу думку, додаткового контролю потребує наступне:

1) перелік типів і категорій даних, які може збирати єдина система відеоспостереження, крім даних, що стосуються ідентифікації особи та транспортного засобу;

2) розумні обмеження щодо збору та аналізу інформації всередині системи з урахуванням усіх її компонентів;

3) непорушність конфіденційності та стандартів захисту конфіденційної інформації.

Системи відеомоніторингу стану публічної безпеки складаються з технічних засобів, приладів, пристроїв, у тому числі з функціями фото-, аудіо- та відеозапису, які працюють в автоматичному режимі, програмно-апаратних комплексів, що забезпечують обробку, аналіз, передачу даних до відповідної функціональної підсистеми єдиної інформаційної системи Міністерства внутрішніх справ України, захист інформації та розпізнавання (ідентифікацію) об'єктів.

Інформацію для ідентифікації особи планують отримувати з Єдиного державного демографічного реєстру, Єдиної інформаційно-аналітичної системи управління міграційними процесами, національної системи біометричної верифікації та ідентифікації громадян України, іноземців та осіб без громадянства, Єдиного державного реєстру транспортних засобів, Державного реєстру фізичних осіб – платників податків. Автори законопроекту запевняють, що на вимогу сил безпеки та сил оборони розміщення технічних засобів може бути тимчасово або постійно обмежено.

Нашою реальністю може стати тотальне стеження та контроль в інтересах забезпечення національної безпеки та оборони, а отже, фактично постане обмеження права людини на особисте життя. Сумніви викликає і те, що це пропонується запровадити в умовах воєнного стану, коли відеоспостереження у багатьох випадках заборонено, особливо коли громадянам заборонено встановити відеореєстратор на автомобіль.

Через системи відеомоніторингу матимуть доступ до даних із камер відеоспостереження:

1) правоохоронні органи – для розслідування злочинів та запобігання їм;

2) Служба безпеки України – для забезпечення національної безпеки;

3) органи місцевого самоврядування – для забезпечення громадського порядку.

Ризики прийняття даного законопроекту:

1) порушення конфіденційності: комплексне відеоспостереження може призвести до постійного стеження, що може суперечити праву особи на особисте життя;

2) кібербезпека: системи відеоспостереження можуть бути вразливими до кібератак, що може призвести до крадіжки або підробки даних;

3) соціальні наслідки: комплексне відеоспостереження може призвести до атмосфери страху та недовіри в суспільстві;

4) економічні наслідки: значне додаткове фінансування може бути невиправданим в умовах воєнного стану;

5) ефективність: немає чітких доказів того, що комплексне відеоспостереження справді допомагає зменшити злочинність.

Якщо звернутися до міжнародної практики, у соціальному контексті спостереження є основною вимогою та засобом соціального контролю [11]. Це стосується процесів і структур, за допомогою яких суспільство намагається забезпечити певні норми та відповідну поведінку серед своїх членів. Соціальний контроль завжди поєднує в собі обидва аспекти: індивідуальну адаптацію, а також захист індивідів суспільством. Певний ступінь соціального контролю і, отже, спостереження є важливим для стабільного функціонування суспільства. Водночас спостереження є амбівалентним, оскільки воно може сприяти або зміцнювати дискримінаційні відносини між владою та суспільством.

Так, наприклад, використання штучного інтелекту у правоохоронній та наглядовій практиці в усьому світі викликають дискусії щодо порушення прав людини під час такої діяльності. І як вірно зазначали Л. Сорока та К. Куркова, досліджуючи правові, етичні та технологічні питання використання штучного інтелекту і космічні технології: «громадянське суспільство та розробники штучного інтелекту повинні працювати разом, щоб допомогти оцінити сфери ризику та передбачити потреби вразливих груп. Тільки коли зацікавлені сторони працюють разом у сфері захисту прав людини, можна уникнути або мінімізувати порушення при використанні штучного інтелекту та космічних технологій у сфері національного захисту та оборони взагалі та у правоохоронній діяльності – зокрема» [12, с. 135–136].

Усі види спостереження умовно доцільно розподілити на дві групи – на спостереження з використанням наземних технологій та на таке, що використовує аерокосмічні технології. Відеокамери є однією з найбільш широко використовуваних технологій спостереження. Сенсорна технологія, необхідна для отримання зображень у діапазоні видимого світла, а також технології передачі та зберігання, що є складними з технологічної точки зору, однак економічно ефективними та простими у використанні. Головною сферою застосування є відеоспостереження, типи застосування якого мають широкий діапазон з точки зору контексту застосування, цілей і залучених акторів.

Широко поширене відкрите відеоспостереження у загальнодоступних місцях. Воно використовується поліцією для запобігання небезпеці, але переважно приватними особами для інших (наприклад, бізнес) цілей.

Приховане спостереження за допомогою відеотехнологій використовується силами національної безпеки і оборони для спостереження за особами з метою запобігання небезпеці або кримінального переслідування. Таке спостереження принципово відрізняється від відкритого відеоспостереження у громадських місцях з точки зору мети та ефекту і пов'язане із суворими вимогами законодавства.

Загалом відеоспостереження – складна тема, яка продовжує розвиватися. Наприклад, спостереження в США постійно зростає, головним чином завдяки терористичним нападам 11 вересня, але, на відміну від Великої Британії, спостереження в Сполучених Штатах далеко не настільки інвазивне. У Великій Британії поширена думка, що на одну людину припадає більше камер, ніж у будь-якому іншому місці на Землі [13].

В Україні також питання спостереження врегульовано низкою нормативно-правових актів. Так, нормами Цивільного кодексу (абз. 2 ч. 1 ст. 302) [14], Закону України «Про захист персональних даних» (ч. 2 ст. 14) [15] передбачено, що збирання, зберігання, використання і поширення інформації про особисте життя фізичної особи без її згоди не допускаються, крім випадків, визначених законом, і лише в інтересах національної безпеки, економічного добробуту та прав людини; поширення персональних даних без згоди суб'єкта персональних даних або уповноваженої ним особи дозволяється у випадках, визначених законом, і лише (якщо це необхідно) в інтересах національної безпеки, економічного добробуту та прав людини. Наприклад, відеозйомка на робочому місці – це збирання, зберігання та використання інформації про особисте життя фізичної особи, тобто персональних даних такої особи, що може становити недозволене втручання в особисте життя. Щоб таке втручання було законним, воно повинно відбуватися з відома та за згоди працівника. Камери відеоспостереження та попереджувальні знаки повинні бути видимі. Приховане відеоспостереження можуть проводити тільки правоохоронні органи, з дозволу суду. Згідно із законодавством України, за використання негласних технічних засобів інформації існує кримінальна відповідальність [16].

В інших зарубіжних країнах для проведення прихованого відеоспостереження правоохоронними органами також є обов'язковим ордер суду. Так, Четверта поправка до Конституції США [17] вимагає, щоб усі ордери на обшук, перш ніж вони будуть визнані законними, були санкціоновані судом, який потім має вирішити, чи є ймовірна причина для видачі ордеру. Однак, в одній справі Верховного суду суддя Поттер Стюарт постановив, що Четверта поправка захищає людей, а не місця. Коли особа свідомо розкриває інформацію для громадськості (наприклад, викладаючи фото, відео в Інтернеті), вона не має права на захист Четвертої поправки. Проте будь-яка особа, яка прагне до приватного життя, навіть у громадському місці чи місці, доступному для громадськості, може бути захищена конституцією від обшуків і конфіскацій, залежно від штату. Однак Конституція не передбачає права на недоторканність приватного життя від несанкціонованої відеозйомки. Штатам дозволено приймати власні закони, що стосуються відеоспостереження. Наприклад, Флорида прийняла закон, який пов'язує кримінальне покарання з прихованою відеозйомкою людей у будь-якому місці, де вони розумно сподіваються на приватність (наприклад

у ванній кімнаті). Проте закон не захищає людей у громадських місцях, таких як пляж [18].

Окремо відзначимо, що вплив безпілотних літальних апаратів і угруповань малих супутників на ринок геоінформаційних послуг в сфері безпеки і оборони з кожним роком стає все більш помітним. Масове використання дронів і малих супутників – це сучасна риса розвитку галузі. Найближчим часом джерела просторових даних забезпечуватимуть майже необмежений потік інформації будь-якого рівня детальності, а зйомка з космосу буде вестися в безперервному режимі. В області аерофотозйомки і повітряного лазерного сканування відбудеться перехід від пілотованих знімальних систем до безпілотних літальних апаратів [19, с. 52]. Тому опанування працівниками правоохоронних органів навичок з аналізу, а потім і щодо застосування інформації, отриманої із використання космічних та геоінформаційних технологій є не тільки важливим, а й життєво необхідним в умовах глобалізаційних інформаційних процесів. Тому ми погоджуємося із думкою експертів, що необхідно запровадити підготовку офіцерського складу з питань геоінформаційних технологій не лише Збройних Сил України, а й інших військових формувань і правоохоронних органів на базі Національного університету оборони України імені Івана Черняховського у співпраці з компанією Esri Ukraine [19, с. 7].

З метою реалізації державної політики у сфері національної безпеки і оборони України необхідно використовувати можливості космічних інформаційних технологій й правоохоронними органами. Однак використання таких технологій правоохоронними органами у своїй діяльності можуть вплинути на права людини. Тому такі повноваження мають бути чітко визначені законодавчо з обов'язковою деталізацією процедури реалізації. Для цього необхідно розробити і прийняти ряд нормативно-правових актів, в тому числі програмних.

Висновки. Отже, використання штучного інтелекту в українських системах відеоспостереження на всіх рівнях залишатиметься поза межами регулювання. Можна цілком допустити, що в Україні, в тому числі для забезпечення національної безпеки, найближчим часом з'явиться Єдина система відеомоніторингу у сфері публічної безпеки.

Контрольно-наглядова діяльність правоохоронних органів при реалізації державної політики у сфері національної безпеки і оборони – це передбачене адміністративно-процедурними нормами здійснення перевірок, періодичного спостереження і встановлення відповідності додержання підконтрольними їм суб'єктами встановлених правил з метою своєчасного реагування на загрози національним інтересам, попередження їхнього виникнення та оперативної ліквідації негативних наслідків.

Використання правоохоронними органами технічних засобів для здійснення спостереження з метою забезпечення національної безпеки і оборони хоча і розширює можливості зазначених органів, але вимагає детальної нормативно-правової регламентації де будуть враховані як національні інтереси, так і права, свободи та інтереси приватних осіб.

Правоохоронні органи використовують технологічні засоби для здійснення спостереження з метою забезпечення національної безпеки і оборони. Хоча можливості правоохоронних органів розширюються, необхідні детальні правові положення для врахування національних інтересів і прав, а також приватних свобод та інтересів. Крім того, високотехнологічні аерокосмічні технології, які контролюються правоохоронними органами, потребують державної підтримки, фінансування інноваційних проєктів та правового регулювання.

ЛІТЕРАТУРА

1. Конституція України : від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР : станом на 1 січ. 2020 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254k/96-вр#Text> (дата звернення: 22.04.2024).
2. Кодекс цивільного захисту України : Кодекс України від 02.10.2012 р. № 5403-VI : станом на 6 берез. 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5403-17#Text> (дата звернення: 22.04.2024).
3. Про захист інформації в інформаційно-телекомунікаційних системах : Закон України від 05.07.1994 р. № 80/94-ВР : станом на 31 груд. 2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80/94-вр#Text> (дата звернення: 19.03.2024).
4. Про об'єкти підвищеної небезпеки : Закон України від 18.01.2001 р. № 2245-III : станом на 1 січ. 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2245-14#Text> (дата звернення: 22.04.2024).
5. Про Національну поліцію : Закон України від 02.07.2015 р. № 580-VIII : станом на 1 січ. 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text> (дата звернення: 22.04.2024).
6. Про національну безпеку України : Закон України від 21.06.2018 р. № 2469-VIII : станом на 31 берез. 2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text> (дата звернення: 22.04.2024).
7. Про електронні комунікації : Закон України від 16.12.2020 р. № 1089-IX : станом на 1 січ. 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1089-20#Text> (дата звернення: 22.04.2024).
8. Про критичну інфраструктуру : Закон України від 16.11.2021 р. № 1882-IX : станом на 1 січ. 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1882-20#Text> (дата звернення: 22.04.2024).
9. Громов В. Тотальне відеостеження за українцями: у МВС попередили, що буде. *Ukrainianwall.com*. URL: <https://kyiv.ukrainianwall.com/uk/123589-totalne-vidеostezhennya-za-ukrajincami-u-mvs-poperedili-shcho-bude> (дата звернення: 22.04.2024).
10. Пояснювальна записка до проекту Закону України «Про єдину систему відеомоніторингу стану публічної безпеки». Картка законопроекту. *Верховна Рада України. Офіційний вебпортал парламенту України*. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/pubFile/2219955> (дата звернення: 22.04.2024).
11. Bericht des Ausschusses für Bildung, Forschung und Technikfolgenabschätzung (18. Ausschuss) gemäß § 56a der Geschäftsordnung, 2022. URL: <https://dserver.bundestag.de/btd/20/042/2004200.pdf>
12. Soroka Larysa, Kseniia Kurkova. Artificial Intelligence and Space Technologies: Legal, Ethical and Technological Issues. *Advanced Space Law*, Volume 3, 2019. P.p. 131–139.
13. Video Surveillance Laws by State: Everything You Need to Know. *UpCounsel Technologies*, 2020. URL: <https://www.upcounsel.com/video-surveillance-laws-by-state>
14. Цивільний кодекс України : Кодекс України від 16.01.2003 р. № 435-IV : станом на 8 берез. 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text> (дата звернення: 22.04.2024).
15. Про захист персональних даних : Закон України від 01.06.2010 р. № 2297-VI : станом на 27 жовт. 2022 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2297-17#Text> (дата звернення: 22.04.2024).
16. Кримінальний кодекс України : Кодекс України від 05.04.2001 р. № 2341-III : станом на 28 берез. 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> (дата звернення: 22.04.2024).
17. What Does the Fourth Amendment Mean? *Administrative Office of the U.S.*, 2023. URL: <https://www.uscourts.gov/about-federal-courts/educational-resources/about-educational-outreach/activity-resources/what-does-0#:~:text=The%20Constitution%2C%20through%20the%20Fourth,deemed%20unreasonable%20under%20the%20law>
18. Video Surveillance Laws by State: Everything You Need to Know. *UpCounsel Technologies*, 2020. URL: <https://www.upcounsel.com/video-surveillance-laws-by-state>
19. Зайцев О. В., Новохатній Ю. В., Попов М. О. Використання багатовимірної моделі даних для вирішення задач інтеграції новітніх ГІС в існуючі інформаційні системи військового призначення. *Застосування космічних та геоінформаційних систем в інтересах національної безпеки та оборони* : збірник тез доповідей IV міжнародної науково-практичної конференції. Київ: Національний університет оборони України імені Івана Черняховського, 2019. 89 с.